

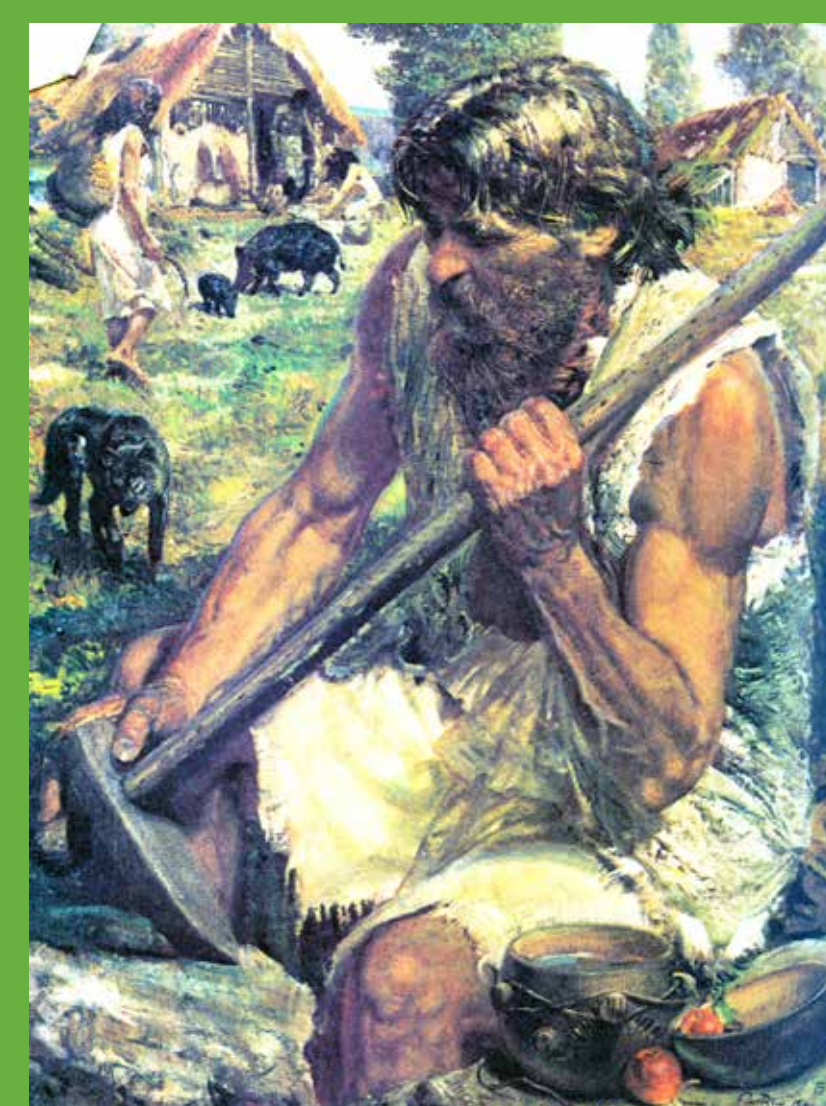

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 1. PRVNÍ ZEMĚDĚLCI

Půda katastru Vacenovic rozhodně nepatří k nejúrodnější v oblasti, ba spíše naopak, chudé písčité půdy byly ještě v nedávné minulosti limitujícím faktorem rozvoje obce, jejíž drtivá většina obyvatel se živila zemědělstvím. Ornice v některých úrodnějších lokalitách však sahá až do hloubky jednoho metru a vypovídá tak o tisíciletém zemědělském využívání zdejších půd. Také nalezené pravěké nástroje – kamenná trdla na drcení obilí, pazourkové hroty šípů, radiolaritové zuby pravěkých srpů a zejména pak nalezená keramika svědčí o tom, že prvními osadníky na území katastru naší obce byli neolitičtí zemědělci a některá z našich polí jsou tedy obdělávána bezmála sedm tisíc let. Jak vlastně došlo k tomu, že kočovní lovci a sběrači zvolili usedlý způsob života, který znamenal menší závislost na rozmarech přírody a umožnil obrovský posun ve vývoji lidské civilizace? Prvním impulzem k této vpravdě revoluci byla změna klimatu na konci poslední doby ledové, kdy došlo k výraznému oteplení. Ke vzniku civilizace zemědělců mladší doby kamenné pak došlo ve středomoří, které mělo nejlepší podmínky pro zemědělství a oteplení se tady projevilo daleko dříve než ve zbytku Evropy. Odtud postupně první zemědělci přinesli svoji novou kulturu až na naše území. Hlavními znaky neolitu, tedy mladší doby kamenné, kterými se zásadně odlišoval od předchozích epoch byly :

- pěstování kulturních zemědělských plodin a chov domestikovaných zvířat,
- usedlý způsob života a stavba pevných dřevohlinitých domů,
- výroba keramických nádob,
- výroba broušených a vrtaných kamenných nástrojů,
- textilnictví a počátky oděvní kultury.

Neolitičtí zemědělci od Zdeňka Buriana

Z těchto hlavních znaků je zřejmé, že lidská civilizace prošla zásadní proměnou, která znamenala do té doby nevídaný pokrok. Surovinovou základnu tvořily kámen, dřevo, kost a paroží, zvířecí zuby a lastury. Stěžejní je výroba keramiky, která byla tehdy ženskou záležitostí. Nejstaršími metodami bylo tváření v ruce nálepkovou technikou nebo vytvářením z jednoho kusu hlíny. Po vytvarování byla keramika buď sušena nebo vypalována na otevřeném ohni při nízké teplotě. K rozlišení a pojmenování jednotlivých kultur mladší doby kamenné slouží právě tvar a zdobení keramiky.

cest napříč Evropou.

Osada neolitičtích zemědělců sestávala z pěti až deseti domů, rozmístěných na mírném suchém svahu, chráněném vodním tokem nebo mokřinami. Počet obyvatel byl od sto padesáti do dvou set lidí, pokud počet obyvatel překročil únosnou mez, osada se rozdělila a část lidí založila na jiném místě osadu novou. Osada se po 18 – 20 letech stěhovala na nové místo. Na půdě, ponechané ladem, se časem obnovila půdní úrodnost a po letech docházelo k návratu zemědělců na původní místo. V neolitu neexistovala jiná možnost, jak dlouhodobě udržet úrodnost půdy. Neolitičtí dům byl budován z dřevěných kůlů zapuštěných do země v pěti

Text a foto : Ing. Miroslav Blahušek, prameny : výzkumná činnost autora, Podborský a kol., Pravěké dějiny Moravy
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

Tak dnes známe lid s vypichanou keramikou, šnúrovou keramikou, lid zvoncovitých nebo nálevkovitých pohárů, lid s kanelovanou keramikou či moravskou malovanou keramikou. Pro výrobu velmi jemně opracovaných štípaných a provrtaných kamenných nástrojů používali neolitičtí řemeslníci zpočátku dovozové suroviny, jako byl baltský pazourek, později je nahrazovali surovinami domácími, jako byly rohovce a radiolarity. Pro výrobu broušených nástrojů pak používali domácí žulu, hadce, břidlice, amfibolity i měkké pískovce a vápence. Potřeba surovin zapříčinila rozvoj směnných kontaktů a vybudování prvních obchodních

C 2. Velká Morava
130 m

Začátek trasy
580 m

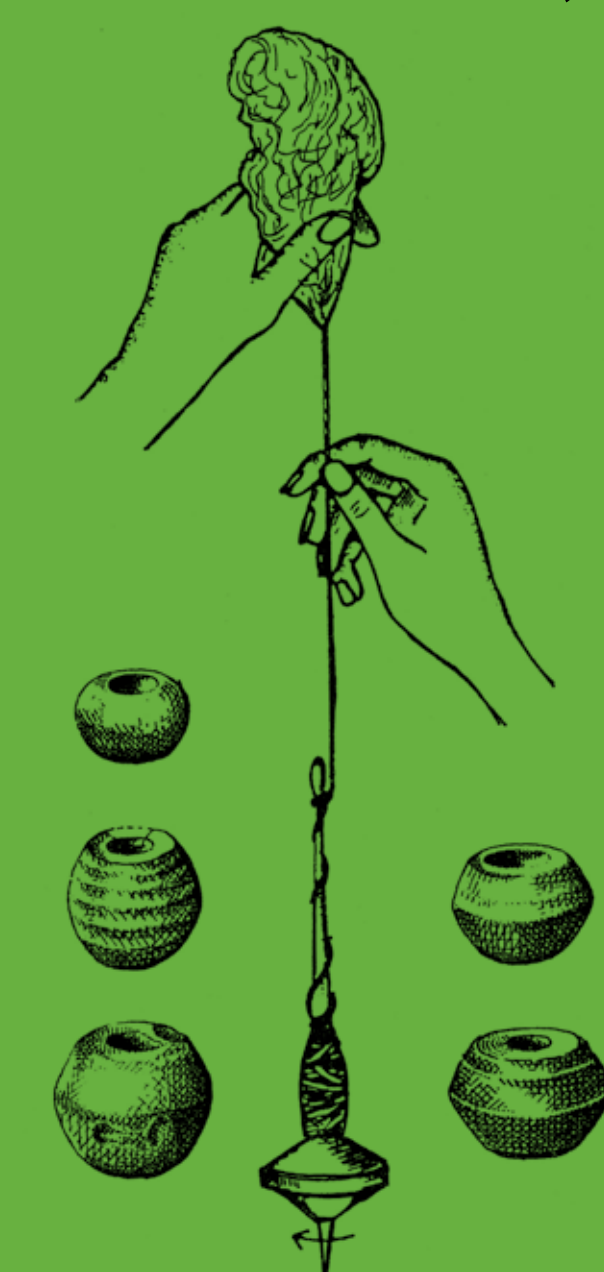
Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 2. VELKÁ MORAVA

Rekonstrukční pohled na raně velkomoravskou osadu Křivda u Vacenovic

Do oblasti jihovýchodní Moravy pronikaly první slovanské kmeny již od poloviny šestého století. Z hlavního proudu, který přicházel od severovýchodu Pováží a kolem Trenčína směřoval dále na jih, se odpojovaly skupiny, které průsmky v Bílých Karpatech přicházely do Pomoraví. Tady pak první Slované osídlovali říční terasy a nivní duny v úrodném okolí řeky Moravy. Nepřicházeli do prázdného prostoru – na své cestě naráželi na původní germánské kmeny Langobardů, které postupem času vytlačili na západ. Slované budovali svá sídliště v nejúrodnějších oblastech do nadmořské výšky kolem 300 m, později pak, když už byla hustota zalidnění vyšší, osídlovali i výše položené oblasti. V okolí naší obce zakládali svá sídliště na písčinych přesypech, vybíhajících hluboko do mokřin a tím získávali pro nově založené osady nejen přirozenou ochranu ale zejména také blízkost nezbytného zdroje vody pro sebe i dobytek. V trati Židoviny, kde se právě nacházíte, osídlovali bývalá sídliště z doby kamenné i bronzové, jejichž původní obyvatelé se zde kdysi usazovali ze stejných důvodů jako nově přichozí Slované. V 9. století, v období rozkvětu Velké Moravy, bylo díky blízkosti velkomoravského centra v Mikulčicích (Grad Morava) okolí Vacenovic poměrně hustě osídleno. Dosud bylo objeveno na katastru naší obce sedm sídlišť z doby Velké Moravy, z nichž ale žádné nebylo opevněno významnějším opevněním, jehož stopy by se dochovaly v terénu, naopak využívaly neprostupných mokřin, které je obklopovaly. Je nutné si uvědomit, že původní krajina okolí Vacenovic byla daleko bohatší na vodu než je dnes po provedených melioracích.

Nákres předení za pomoci vřetena spřáslanem jako setrvačnickem.

Běžná slovanská osada sestávala ze shluku asi deseti domů, v nichž bydlelo kolem šedesáti obyvatel. Podle současných studií lidé žijící v takové osadě potřebovali ke své nutné obživě prostor kolem stoosmdesáti hektarů, který odpovídá okolí osady do vzdálenosti 1,5 kilometru. Tak byly jednotlivé osady od sebe v krajině vzdáleny přibližně tři kilometry. V době největšího rozkvětu Velké Moravy pak hustota osídlení vzrostla a osad pochopitelně přibývalo. Tak i v okolí naší obce existovaly v předvelkomoravském období prokazatelně tři osady a později jejich počet vzrostl minimálně na sedm.

Nejvýznamnější a nejstarší z nich byla pravděpodobně osada v trati Křivda, která byla objev-

Rekonstrukce zemnice, archeoskanzen Modrá

ena koncem osmdesátých let 20. století na základě informací, které zjistil vacenovický kronikář Vincenc Profota. Jednalo se o svědectví pamětníka, který při vykopávání pařezu našel velkou keramickou nádobu, zdobenou charakteristickou slovanskou vlnovkou. Nádoba se sice nedochovala, ale skutečnost, že její nálezců ji po mnoho let používal k přípravě krmiva pro prasata, svědčí o vynikajícím řemeslném umu starých Slovanů. Při průzkumu lokality byla objevena a prozkoumána zemnice – jeden z charakteristických a také nejstarších typů obydlí raného středověku. Šlo o chýši obdélníkového půdorysu o rozměrech 3 krát 3,5 m, jejíž podlaha byla 70 cm pod povrchem země. Hlavními konstrukčními prvky byly dva nosné kůly, které podpíraly sedlovou střechu zhotovenou z tvrdého dřeva a pokrytou došky. Štitové stěny byly vypleteny proutím a opatřeny hliněnou mazaninou. K vytápění zemnice sloužila kamenná pícka. Kromě obrovského množství zlomků keramiky zde byl nalezen soubor železných předmětů, ukrytý pod podlahou objektu, zahrnující tři motyky, dvě dláta, tři škrabky, pořiz a dvě misky slezského typu. Podle nalezeného nářadí je možné usuzovat na to, že bylo objeveno obydlí řemeslníka, obrábějícího dřevo, který svůj nejcennější majetek ukryl před některým ze zničujících nájezdů maďarských hord na Velkou Moravu.

Části velkomoravských nádob, zdobených vodorovnými ryhami, 9. století, Vacenovice – Křivda

Železné motyky, 9. století, Vacenovice – Křivda

Z některých významnějších slovanských sídlišť vznikala později opevněná hradiska, která sloužila jako trhovní města, sídla velmožů s jejich ozbrojenou družinou a v době nájezdů pak jako útočiště pro lid z okolních neopevněných osad. Po pádu Velké Moravy přemyslovská knížata z politických důvodů zakázala zakládání nových osad na místech těch bývalých velkomoravských. Tak na rozdíl od slovanské Nitry, která odpovídá svojí polohou původnímu velkomoravskému centru, města jako Uherské Hradiště, Hodonín nebo Břeclav byla založena několik kilometrů od prastarých velkomoravských center. Také ve Vacenovicích bylo nové zeměpanské sídlo se dvorem založeno poněkud bokem od největšího a nejstaršího Slovanského sídliště Křivda, a to na pahorku v dnešním centru naší obce. Stejně tak nynější rúdnický dvůr byl vybudován asi jeden kilometr východně od původního opevněného zděného velkomoravského dvorce, zničeného nájezdy Maďarů.

Text a foto: Ing. Miroslav Blahušek, Zdroj: výzkumná činnost autora, Luděk Galuška, Slované – doteky předků
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

C 3. Doba
bronzová 870 m

C 1. První
zemědělci 130 m

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 3. DOBA BRONZOVÁ

Bronzová hřívna, doba bronzová, fragment bronzového pokladu ze Šardic

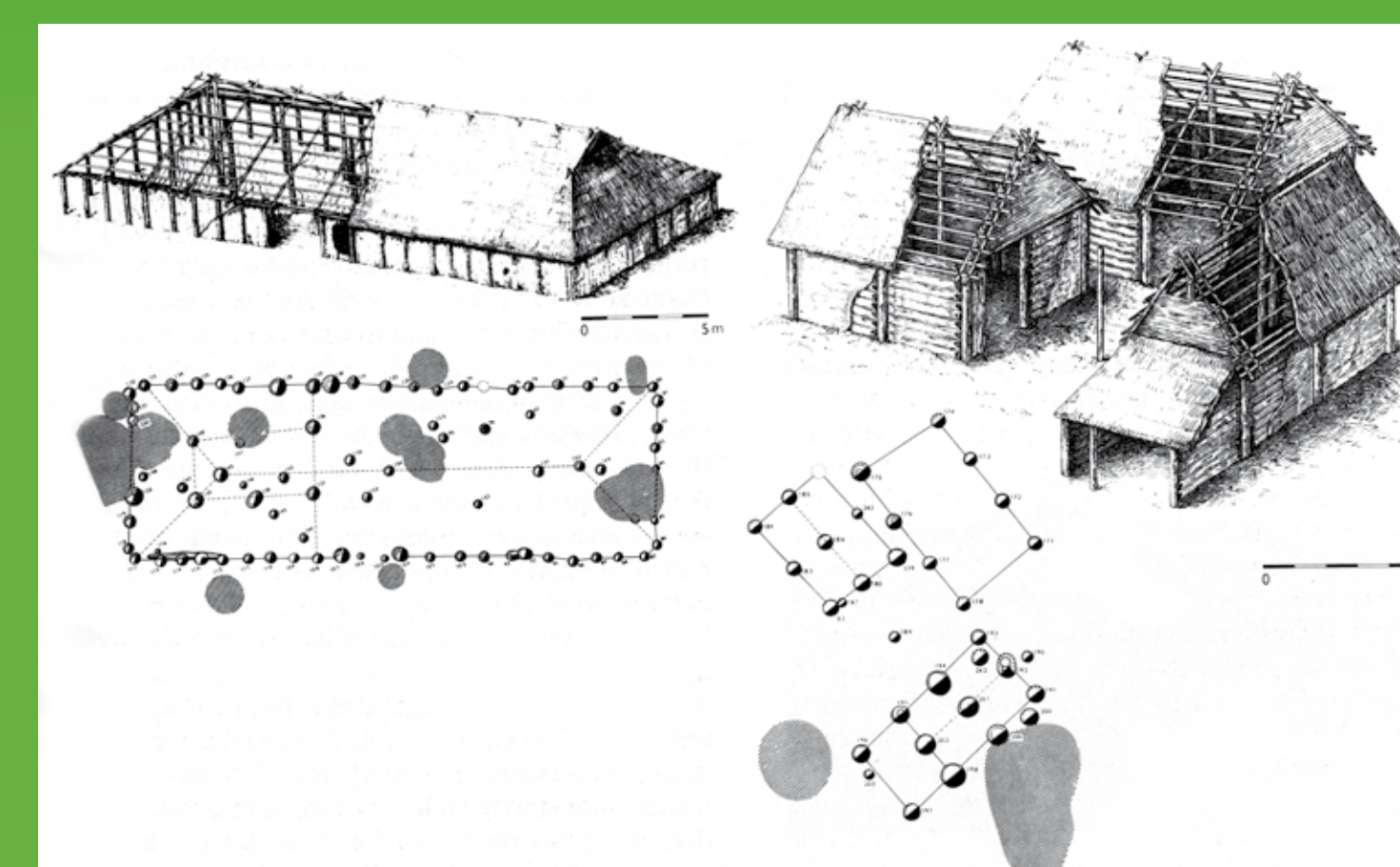
Opuštěných sídlišť veltické kultury v okolí Vacenovic využívali první Slované a zakládali na jejich místech svá nová sídliště, o čemž vypovídá slovanský střeptový materiál, nalezený spolu s keramikou veltické kultury.

Civilizaci doby bronzové charakterizuje již především kovový materiál – bronz. Rudy pro jeho výrobu nebyly na jižní Moravě k dispozici, proto se dovážely pravděpodobně po České stezce z území dnešního Slovenska (Kremnické vrchy). Ani kámen nezůstal ještě zcela bez užitku a tvořil stále významný podíl materiálu pro výrobu nástrojů. Důležitou surovinou byly nadále také kost a paroží. Obrovskou důležitost získala keramika – vedle bronzových nástrojů zůstala nejcitlivějším podkladem pro datování a hlavním ukazatelem kulturní příslušnosti. Jednotlivé kultury doby bronzové však na rozdíl od doby kamenné nejsou pojmenovány podle tvaru či výzdoby keramiky ale podle prvního nebo nejvýznamnějšího naleziště či podle způsobu pohřbu.

Zlomek keramiky veltické kultury, mladší doba bronzová, Vacenovice - Židoviny

V šedesátých letech dvacátého století bylo ve Vacenovicích archeology objeveno sídliště veltické kultury. Pravěká osada z mladší doby bronzové (1000 let př.n.l.) se nacházela v trati Židoviny na písčité vyvýšenině, která byla kdysi obklopena bažinami a mokřinami a skýtala svým tehdejším obyvatelům přirozenou ochranu a bezpečí. V nížinách budoval lid veltické kultury otevřené neopevněné osady, v nichž žilo asi 50 - 90 obyvatel. Zhoršující se klima v pozdní době bronzové se odrazilo na způsobu, jakým tehdejší lidé budovali svá obydlí. Kvůli úsporám tepla byly stavěny zemnice a polozemnice - domy částečně či úplně zapuštěné do země. Opevnění byla budována pouze u výšinných sídlišť jako bylo hradisko na Šumárníku u Tvarožné Lhoty v Bílých Karpatech.

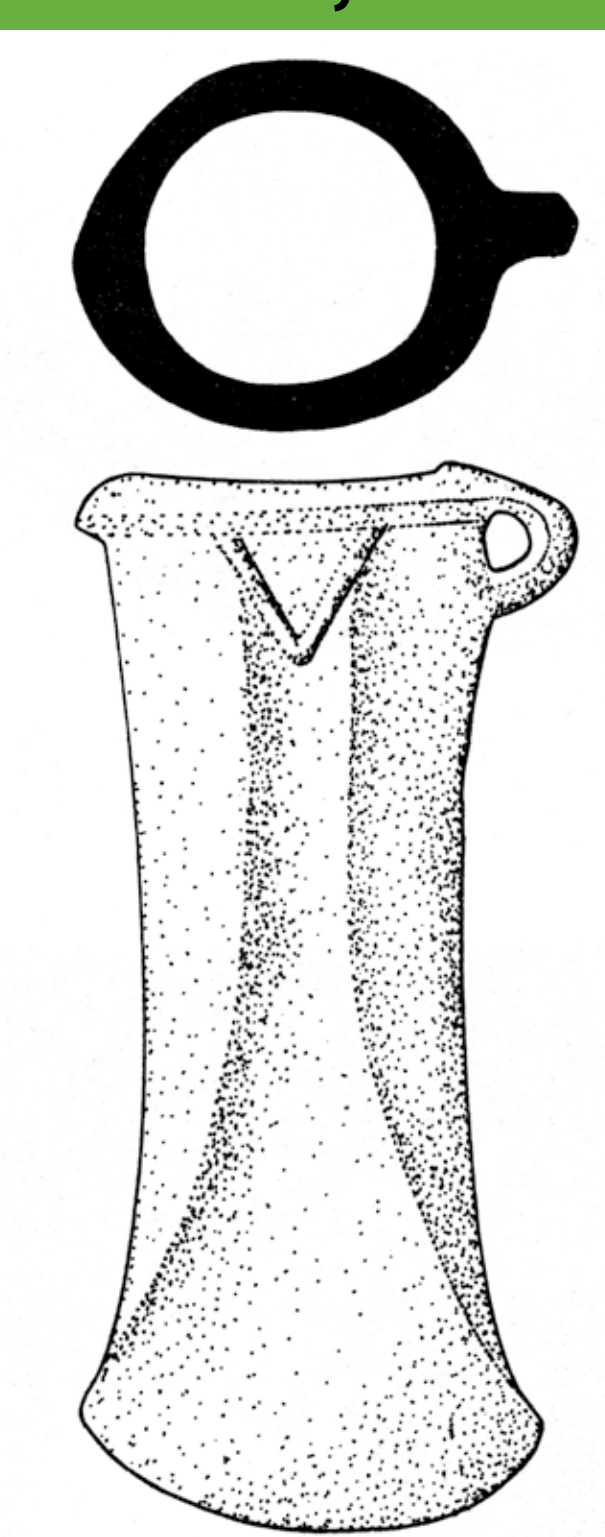
Půdorys a rekonstrukce halového domu a dvorce lidu veltické kultury

Hlavní obživou lidí v době bronzové bylo zemědělství, obdělávání půdy bylo prováděno dřevěnými nástroji, nebyly objeveny žádné stopy po orbě. Významnou změnou bylo používání bronzových srpů, které výrazně zrychlilo a zjednodušilo sklizeň obilí. Kromě dříve pěstovaných obilovin pšenice, prosa a ječmene se postupně objevuje pěstování ovsa a žita. Z doby kamenné přetrvává drcení zrna pomocí kamenného drtiče na kamenné podložce. Důležitým zemědělským odvětvím byl chov zvířat, zejména pak docházelo k rozšiřování chovu koní. Intenzivnější zemědělství umožnilo vznik neproduktivních profesí, jako byli kněží a vojáci a zvláště pak umožnilo oddělení řemesel. Nejdůležitějšími odvětvími řemesel byly bezesporu kovolictví a hrnčířství. Nadprodukce řemeslných výrobků i zemědělských produktů stála u zrodu nového odvětví – obchodu, jehož úspěšné provozování bylo podmíněno zavedením prvních platidel. Tím se staly bronzové hřívny, které sloužily nejen ke směně zboží ale také jako zásoba cenné suroviny k výrobě nástrojů. Nadvýroba umožňovala také vznik soukromého vlastnictví a hromadění bohatství, které dalo vzniknout vládnoucí elitě – velmožům a způsobilo stále se prohlubující sociální diferenciaci.

Kamenná trdla k drcení obilí, mladší doba bronzová, Vacenovice - Židoviny

Kromě pozůstatků veltické kultury byla přímo ve Vacenovicích nalezena keramika, patřící lidu středodunajské mohylové kultury ze střední doby bronzové (1500 let př.n.l.) a bronzová sekerka, která byla předána muzeu v Kyjově, kde se následně bohužel ztratila, aniž by mohla být datována a zdokumentována. Dochoval se pouze její popis, který poskytl nálezce.

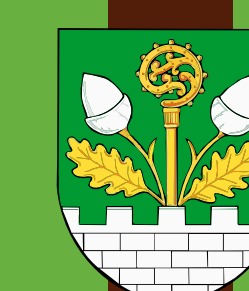

Nákres bronzové sekerky podle nálezce z Vacenovic, mladší doba bronzová, Vacenovice

Text a foto: Ing. Miroslav Blahušek, Zdroj: výzkumná činnost autora, Luděk Galuška, Slované – doteky předků
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

C 2. Velká Morava
870 m

C 4. Starokladubští
koně 320 m

přes cestu ať přes pole.
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 4. STAROKLADRUBŠTÍ KONĚ

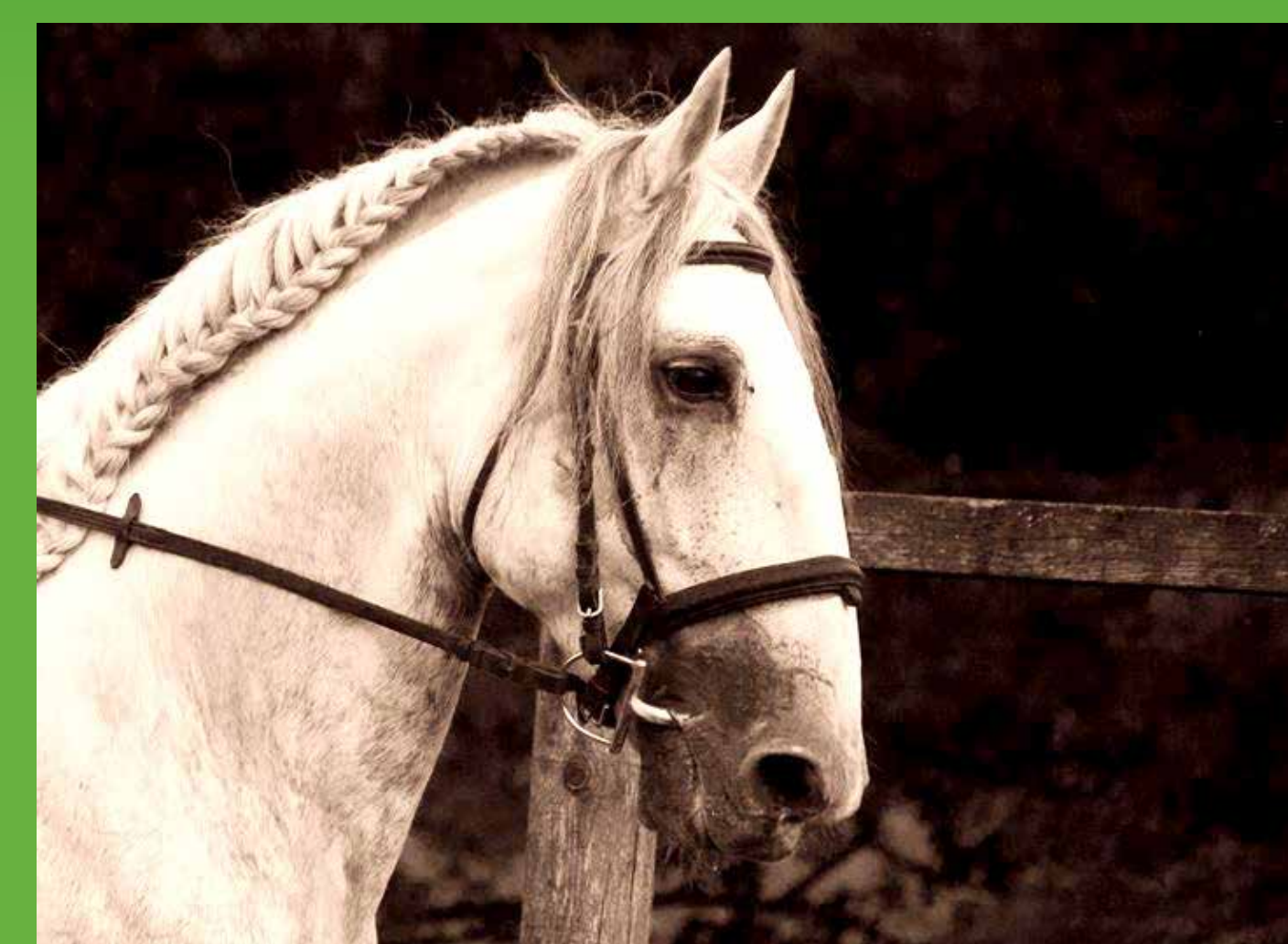
MOTTO: "Poutníče zastav se a pohlédni, před Tebou kráčí historie!"

Chov starokladrubských koní - rodinný hřebčín Dobrovských,

byl založen v roce 1986 v sousedním městě Vracově, kdy byly z Národního hřebčína Kladruby nad Labem (založeného císařem Rudolfem II. L.P. 1579), odštěpný závod Slatiňany zakoupeny a přivezeny dvě první dvouleté vranky rodiny "E", které byly připravovány k zařazení do chovu. Očekávání chovatele Dobrovského Ladislava se však nenaplnilo. Představu a cíl chovatelského záměru tyto klisny nesplnily, proto byly v pěti letech prodány a práce započala znovu od počátku. Byly opět zakoupeny klisny z hřebčína ve Slatiňanech, byly připuštěny

starokladrubskými hřebci, opět nastalo napjaté očekávání. Záměr se zdařil, potomstvo očekávání naplnilo a po dalších čtyřech až pěti letech se stádo rozrostlo o další chovné klisny, tentokrát již z vlastního odchovu. Tak běžel čas, připouštění, březost, narození, výchova nového jedince, jeden nový zážitek pro záchranu plemene starokladrubských koní. Plnění předsevzetí a snů o znovuvzkříšení té jedinečné nenahraditelné koňské rasy o ní rovněž usiloval Profesor PhDr. et. MUDr. František Bílek, DrSc, nazývaný otcem české hipologie, který již v roce 1925 pro tehdejší vládu československou o ní psal ve své vědecké práci jako o plemeni zcela jedinečném a vyjimečném, s pevnou tělesnou konstrukcí, která i při těžké práci nijak neutrpí a ani při namáhavé práci po 20-ti letech nejeví význačných stop stáří. Klisny rodící zdravá hříbata ještě ve stáří dvaceti let nejsou žádnou výjimkou. Pevnou konstrukci tělesnou dosvědčuje nápadná zachovalost končetin starých koní jež jsou k práci používáni, což podle pana profesora je u jiné rasy jev velmi řídký. Proto vyzdvihuje i fakt, že s párem těchto koní bylo běžně možné jezdit kočárem po silnici z Kladruhu do Prahy v jednom dnu tam a zpět. Můžeme se i dnes ptát jako tehdy pan profesor: "Která z dnešních ras v Čechách rozšířených byla by schopná takového výkonu vytrvalosti na 160 km?" Tehdejší ředitel kladrubského hřebčína ing. Matějček se o těchto koních ve své zprávě pro ministerstvo vyslovil jako o koních vyznačujících se zejména spolehlivostí, vytrvalostí i rychlostí, jako o koních, které pokud se rychlosti výkonu týká sotva jiná rasa předstihne, lepšího tahouna si hospodář podle pana ředitele nemůže přát. A tak není nic divného na tom, že kouzlo starokladrubských koní postupně ovládlo celou rodinu Dobrovských, která se dodnes pod vedením Ladislava Dobrovského st. věnuje záchraně tohoto vyjimečného plemene koní, které je neustále ohroženo, poněvadž doposud nebylo dosaženo tzv. záchovného počtu jedinců (4500), dosažený počet uváděných žijících jedinců je necelých

1800. Z tohoto počtu je v současnosti mnohem méně než jedna třetina klisen a hřebců zařazena v aktivním reprodukčním procesu. V současnosti je tady na hřebčíně zastoupeno jak stádo starokladrubských bělek, tak stádo starokladrubských vranek, rovněž strokladrubští hřebci v majetku hřebčína jsou zastoupeni v obou těchto variantách barev. Klisny pocházejí z rodin A, B, C, E, F, G, I, M, P, R, S. V reprodukci je zařazeno 23 klisen a 5 hřebců.

Od roku 1986 do roku 2013 bylo odchováno 181 jedinců. Svým chovatelům i novým majitelům přinesli mnoho radosti.

Rodina Dobrovských pro svoje starokladrubské koně zakoupila v roce 2003 od Obce Vacenovice toto panenské, klidné, tiché místo, místo, kde chov starokladrubských koní snad bude moci pokračovat pro generace budoucí, i když se od roku 1925 nic vlastně nezměnilo.

Starokladrubský kůň bojuje ve své vlasti o svoje místo na slunci stejně jako tehdy, když jejich hlavní zachránce prof. Bílek tehdejší mocným psal, že za drahé peníze se k nám dovážejí cizí rasy, které ztěžka u nás prodělávají aklimatizaci, které se u nás nedovedou ustálit, třebaže se importují po řadu desetiletí. Zatímco kladrubáci jsou jedinou vysloveně českou rasou koně, z nejmohutnějších mezi teplokrevníky, jsou od staletí na naší půdě vyrostlí a k ní tedy mnohem lépe přizpůsobení než plemena cizí.

Starokladrubského koně považoval za jedinou českou rasu koně zasluhující jakožto plemník a produktor dobrého hospodářského a elegantního kočárového koně veškerou pozornost ze strany chovatelů a plnou rehabilitaci ze strany státu.

A tak tu stojíte, čekáme společně na ten zázrak!

Text a foto: JUDr. Žofie Dobrovská, sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

C3. Doba
bronzová 350 m

C 5. Kulturní krajina
600 m

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 5. KULTURNÍ KRAJINA

Vláčení

K tradičnímu obrazu naší krajiny patří bezesporu rolník obdělávající pole. Přestože si naši zemi bez obdělávaných polí jen těžko dokážeme představit, z hlediska věku naší planety je doba sedmi tisíc let mezi současností a momentem, kdy se tak začalo dít poprvé, zanedbatelný okamžik. A přece jde o největší revoluci v dějinách lidské civilizace mezi zkrocením ohně a objevem elektřiny. Co přimělo kočovného lovce – sběrače, závislého na tom, co mu příroda momentálně poskytne, aby se usadil a začal svým důmyslem ovlivňovat přírodní síly ve svůj prospěch, dnes už nikdo nezjistí. Ale jen těžko si lze představit významnější událost, která by měla zásadnější dopad na další

rozvoj lidské civilizace a lidského ducha. První podmínkou úspěšné proměny lovce v rolníka byla změna klimatu na konci doby ledové, která znamenala nástup vlhčího a teplejšího klimatu, jehož důsledkem byl rozvoj smíšených lesů v oblasti střední Evropy. Oteplování bylo výraznější ve Středomoří, které se tak stalo svými příhodnými podmínkami jakousi líhni prvních zemědělců, kteří se odtud pozvolna šířili do méně příznivých oblastí, včetně střední Evropy. K provozování zemědělství a založení trvalých osad bylo nutné prosvětlení krajiny, což vyvolalo masivní žďaření a mýcení lesních porostů. Tak došlo k zásadní proměně naší krajiny, která probíhá už tisíce let a je charakterizována především úbytkem plochy lesů a zúrodnováním půdy. V době bronzové docházelo k primitivnímu obdělávání půdy pomocí dřevěných nástrojů, orba v pravém slova smyslu nebyla v této době prokázána. V době starých Keltů byla půda obdělávána již prostřednictvím železných předmětů, což umožňovalo větší efektivitu při zpracování půdy a intenzivnější zemědělství. V té době převládala mezi

Žně na Růdníku kolem roku 1930

obilninami pšenice obecná, pšenice dvouzrnka i jednozrnka, ječmen, proso, z luštěnin hrách a vikev. Mezi chovanými zvířaty dominovalo prase, skot, ovce a kozy, doložen byl i chov husí a kura domácího. Koně ani psi nebyli využíváni prvoplánově pro konzum. Podle pylových analýz bylo prokázáno, že u Keltů bylo převládajícím odvětvím zemědělské výroby pastevectví. Od doby Keltů, kterou nazýváme doba laténská a která zahrnovala posledních pět století př. n.l. se zemědělství, co se zpracování půdy, nářadí i skladby plodin a druhů chovaných zvířat týče, nezměnilo až do raného středověku. Byl používán

Mlátička s pohonem pomocí lokomobily, Vacenovice roku 1910

Čikáda viniční (Tibicen haematodes) – druh vázaný na vinice. Vymizel kvůli chemizaci, v poslední době se opět objevuje díky šetrnějším přípravkům na ochranu rostlin.

dvoupolní systém, při němž se polovina výměry půdy osela plodinami a druhá půlka byla ponechána ladem a využívala se k pastvě, čímž byla zajištěna slabá dodávka hnojení. Taková produkce ovšem zajišťovala tehdejší rolníkům sotva samozásobení a o nějakých velkých přebytcích, které by mohly být směňovány za řemeslné výrobky, nemohla být ještě řeč.

Teprve od 13. století začal být používán trojpolní systém, který byl agrární revolucí. Příčinou jeho zavedení byl jistě vzrůstající počet obyvatelstva a tlak na zvýšení výnosu. Výsledkem střídání ozimu, jařiny a úhuru v každé trati a také používání vylepšeného nářadí, bylo dosažení sklizně, která byla dvoj až trojnásobkem výsevu. To umožňovalo dělbou práce, vznik řemesel a obchodu a konečně rozvoj měst. Ráz zemědělství se tak prakticky změnil až do 19. století, kdy byly díky průmyslové revoluci zapojovány do zemědělské výroby stroje.

Dnešní kulturní krajina tedy byla po tisíce let vytvářena harmonickým soužitím člověka – hospodáře a přírody. Tisícileté zkušenosti sedláků, nabyté metodou pokusu a omylu se staly kulturním dědictvím každého národa, hluboce zakořeněného ve své rodné zemi. Vyvážený vztah lidí k půdě a krajině přetrval takřka bez výrazných změn až do kolektivizace

Žně na Růdníku kolem roku 1930

zemědělství v padesátých letech a zejména pak rozorání mezí za účelem scelení pozemků. Socializace vesnice a kolektivizace zemědělství přerušily léty zakořeněný vztah člověka k půdě a jeho krajině a napáchaly největší škody především v myšlení lidí. Proces, který začal před šedesáti lety nese svoje ovoce zejména v dnešní době, kdy produkce potravin a údržba krajiny spolu zdánlivě nesouvisí. Zejména živelná urbanizace krajiny, mající za následek masivní úbytek orné půdy, svědčí o krátkozrakosti a naprostém vykořenění značné části populace. Současní lidé vnímají krajinu jako prostředek k okamžitému uspokojování svých momentálních potřeb, aniž by se snažili

Stavění mandelů

o jakékoliv trvale udržitelné využívání. Protože nežijeme v divočině, ale současná krajina je výsledkem součinnosti člověka a přírody, jsme povinni o své dědictví pečovat – starat se o zvěř, udržovat zeleň v krajině, citlivě hospodařit v lesích a provozovat trvale udržitelné zemědělství bez zavádění různých extrémních způsobů hospodaření. Jen tak lze smysluplně předat tisícileté dědictví našim potomkům.

C4. Starokladrubští
koně 600 m

C6. Lovci od jezera
300 m

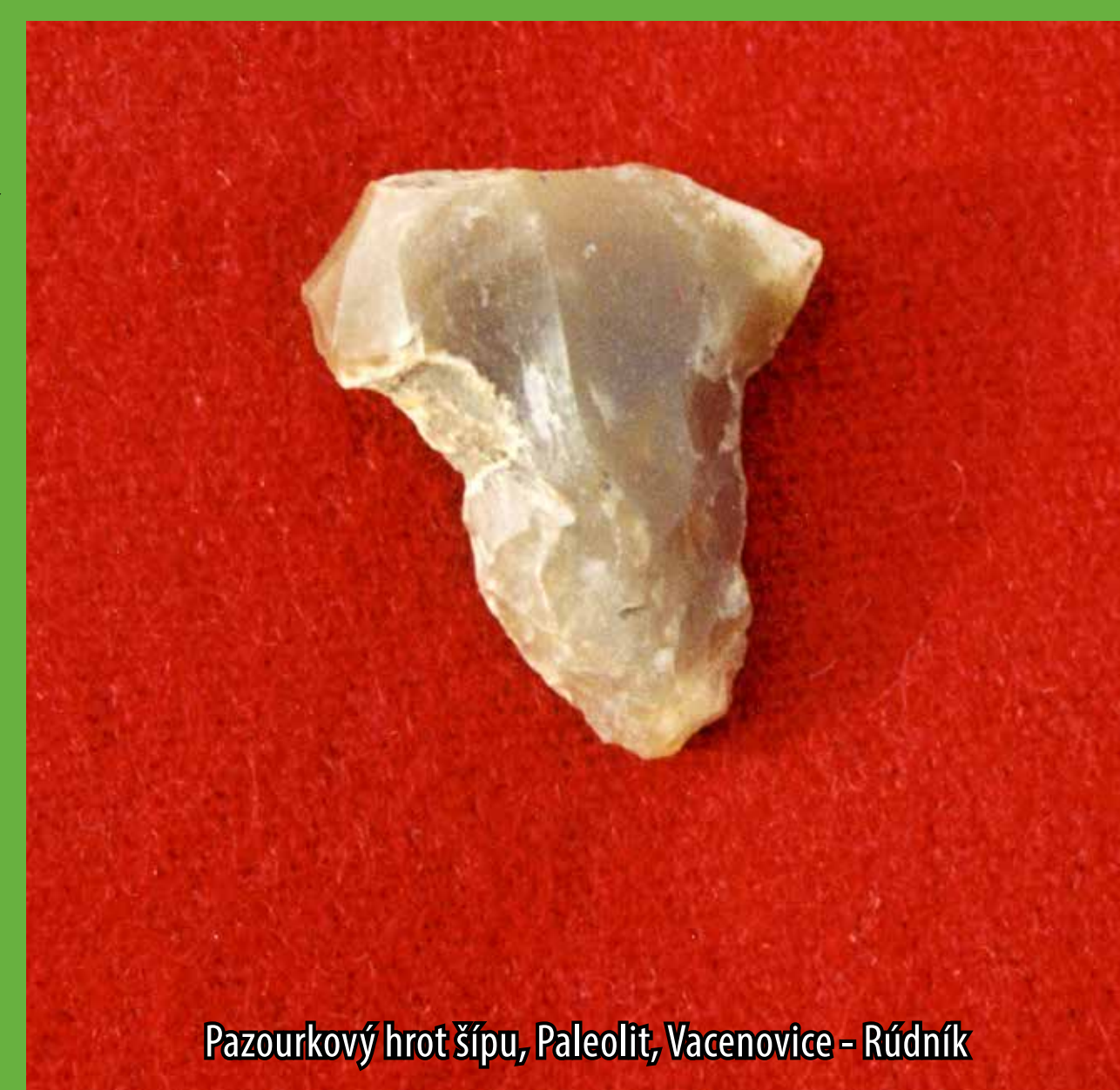

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 6. LOVCI OD JEZERA

Během poslední doby ledové, nazývané würmská, která vládla na zemi v období před 70000 až 10000 lety, pokrýval celou severní část Evropy mohutný pevninský ledovec, sahající až k našim pohraničním horám a Moravskou branou pronikal až na Moravu. Krajinou na jih od ledovce se táhla pustá a nehostinná tundra, jižněji pak chladné travnaté stepi. Člověk starší doby kamenné měl v nepříznivém klimatu spoustu problémů s obživou a přežitím. Na rozdíl od předchozích chladných období se už mohl účinně bránit proti zubům a drápům šelem účinnými kamennými nástroji a dřevěnými zbraněmi, srst nahradil oděvem a oheň spolu s uzavřeným obydlím umožnil odolávat zimě. Na konci doby ledové došlo k výraznému oteplení a zvlhčení klimatu a zprvu pustá nehostinná krajina se začala pozvolna zalidňovat malými skupinkami lidí, pohybujícími se nekonečnými neobydlenými prostory, sbírajícími rostlinnou potravu a lovící menší zvířata. Tak vypadal náš kraj v dobách, kdy se zde začali objevovat první lidé – lovci a sběrači – a zakládali tady svá první přechodná sídliště.

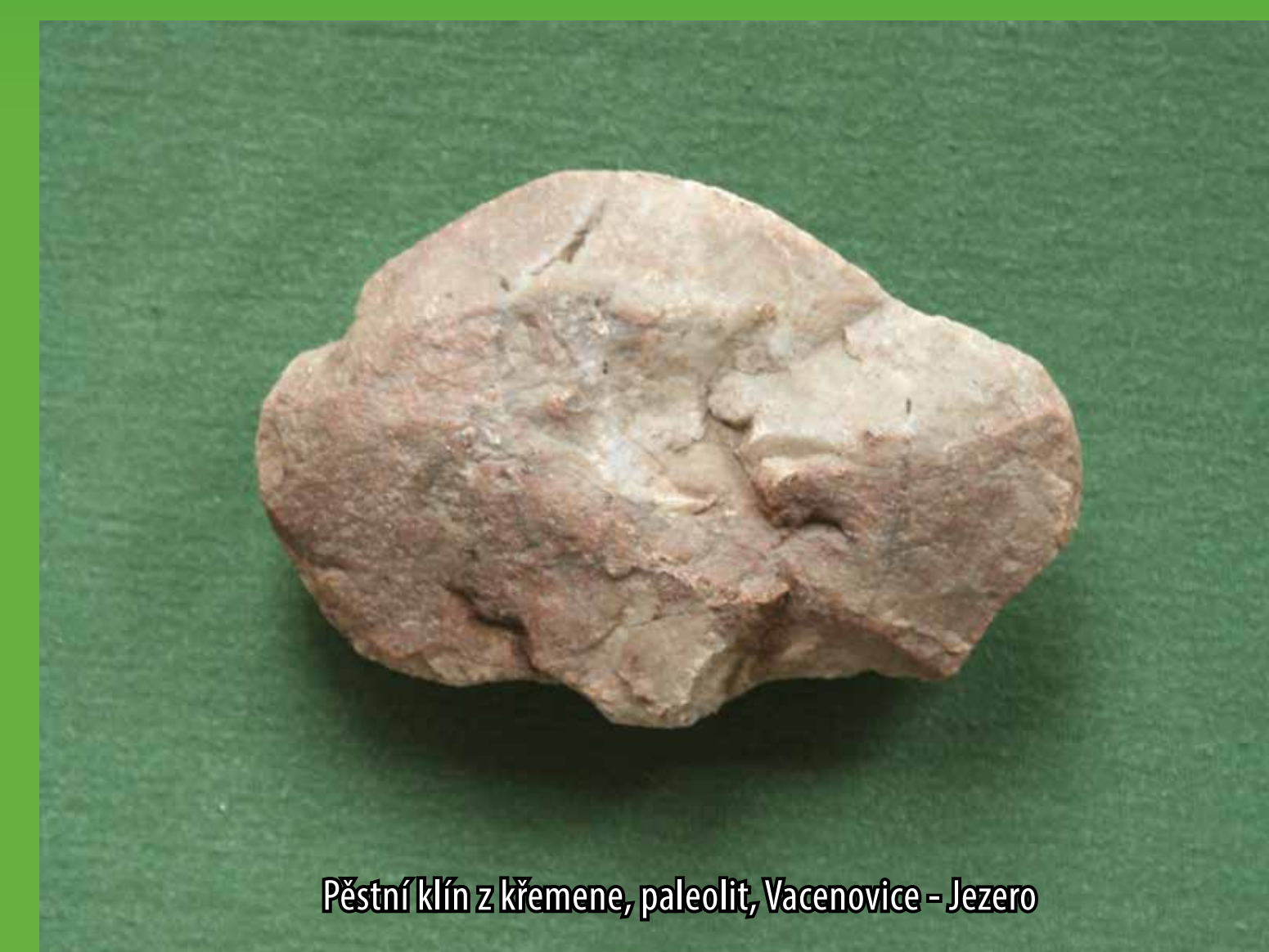

Pazourkový hrot šípů, Paleolit, Vacenovice - Růdník

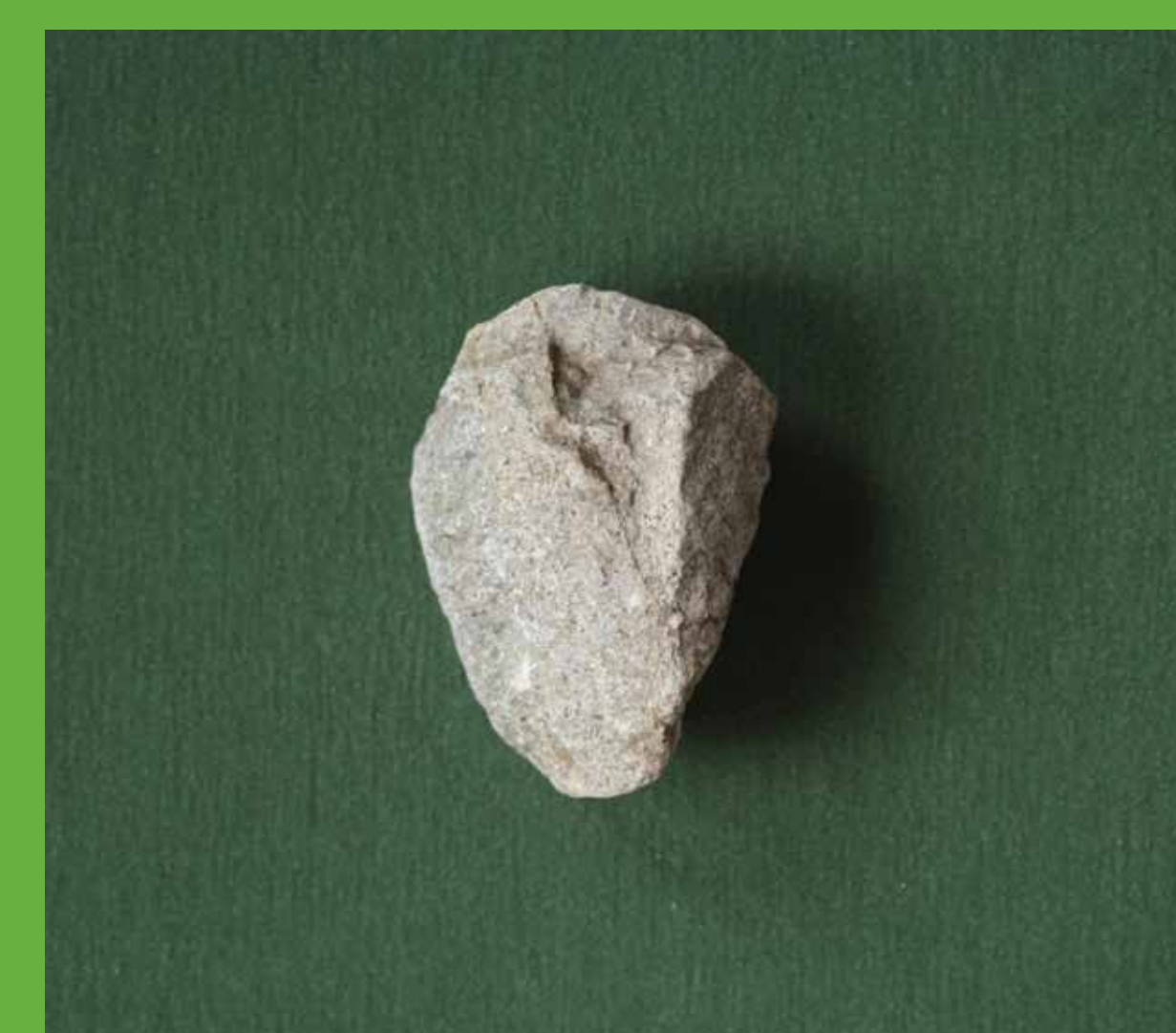
Rekonstrukce rákosové chaty lovců, žijících na břehu Jezera

První osídlení v okolí Vacenovic lze najít na břehu rozlehlého jezera. Ptáte se kde máme ve Vacenovicích větší jezero? Jezera jsou vodní nádrže, vzniklé přírodní cestou. Díky nepropustným jílům, které místy tvoří podloží zdejší krajiny, nebyla v okolí Vacenovic o různé jezera, jezírka a tůňky nikdy nouze. Na konci doby ledové přišla změna klimatu, charakteristická oteplením a velkým množstvím dešťů. Díky tomu vzniklo jezero v rozlehlé pánvi s nepropustným podložím, která byla postupně zaplněna vodou. Toto jezero mělo kdysi rozlohu 10 – 11 hektarů a jeho předpokládaná hloubka nepřesahovala dva metry. Jezero skýtalo pravěkým lidem možnost obživy a dostatek vody, proto se usazovali poblíž jeho břehů. Na bývalém severním břehu byly nalezeny kamenné pěstní klíny, které sloužily jako nejstarší nástroje a v okolí byly nalezeny i pazourkové hroty šípů. V přírodě ale nic nezůstává beze změny, a tak v průběhu času došlo díky stále teplejšímu klimatu k zarůstání rostlinstvem a hromadění odumřelé hmoty na dně

Pěstní klín z křemene, paleolit, Vacenovice - Jezero

jezera. Vzniklo tak slatiniště – nížinné rašeliniště, které se později přeměnilo v podmáčené rašelinné louky, které jsou zde dodnes. V rašeliništi probíhá proces, kdy rostlinné zbytky ve vodě za nepřístupu vzduchu nehnijí a nerozkládají se ale přemění se na rašelinu, složením a vlastnostmi podobnou uhlí. Pro archeology mají rašeliniště nenahraditelný význam, protože v postupně vznikajících vrstvách rašeliny lze číst jako v knize a pomocí pylových zrn, která jsou uložena spolu s artefakty, mohou nálezy velmi přesně datovat. Studium pylových zrn v archeologických substrátech se zabývá vědní obor zvaný palynologie. Tak například pomocí analýzy pylových zrn ve vrstvách rašeliny v okolí Místřína se podařilo sestavit časový sled vývoje klimatu a přírodní vegetace od pravěku až dodnes. Podle toho, jak se v určitých datovaných vrstvách rašeliny časem vytrácejí pylová zrna některých druhů rostlin a naopak se objevuje pyl rostlin nových, kulturních, se dá přesně vysledovat, kdy a jak probíhalo v dávných dobách osídlování krajiny nebo naopak vymírání či odchod obyvatel v různých historických etapách.

Pěstní klín z pískovce, paleolit, Vacenovice - Jezero

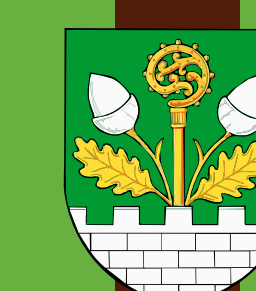
Radiolaritový pěstní klín - Vacenovice Růdník

C 5. Kulturní krajina
300 m

C 8. U Zvonice
1000 m

C 7. Přírodní památka
Jezero 700 m

Text a foto: Ing. Miroslav Blahušek, prameny: výzkumná činnost autora, Podborský a kol., „Pravěké dějiny Moravy“, Karel Sklenář
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

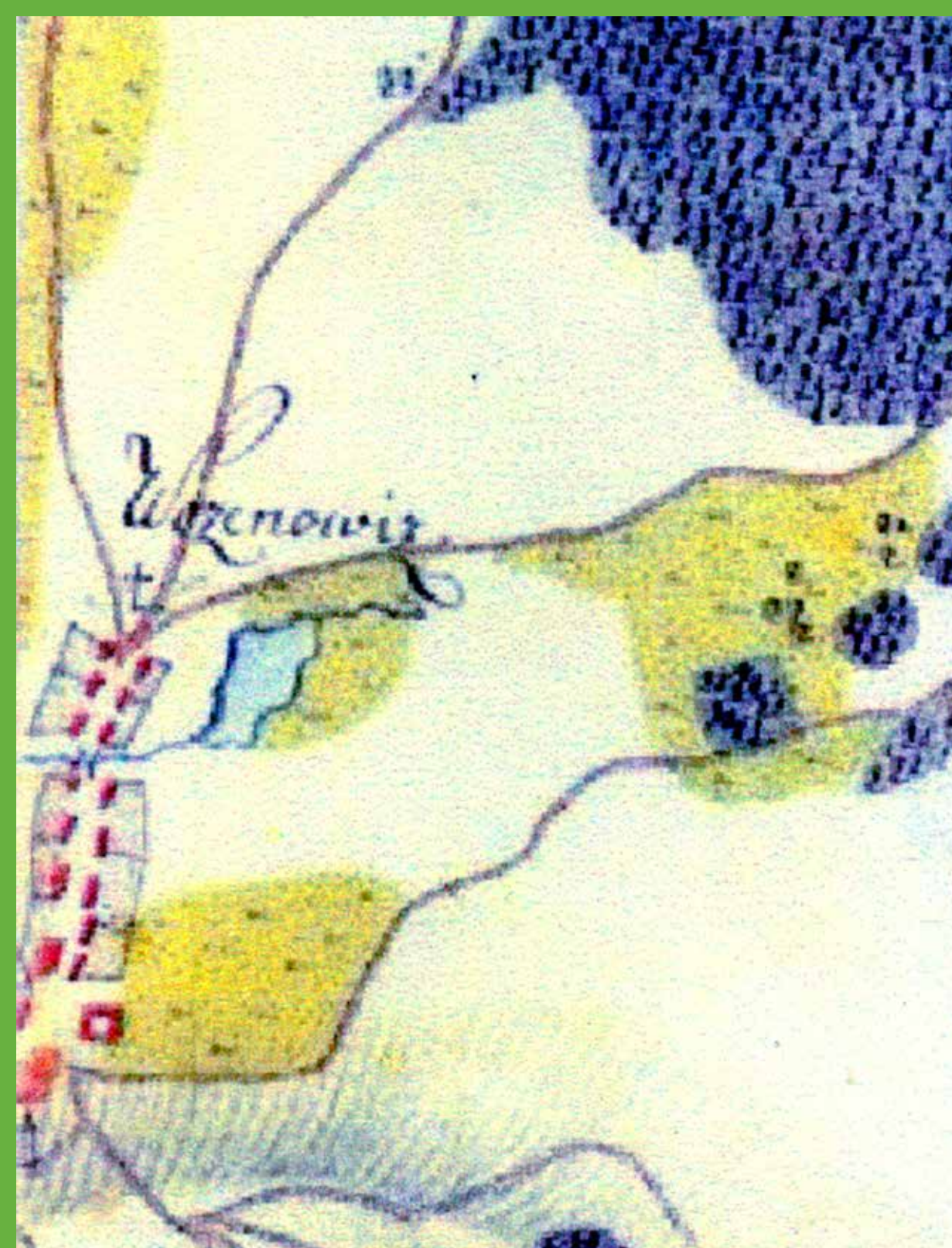

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 7. PŘÍRODNÍ PAMÁTKA JEZERO

Severovýchodní okraj obce sousedí s rozsáhlou pánví, jejíž podloží tvoří pro vodu nepropustné mladotřetihorní jezerní jíly. V této původně bezodtokové oblasti docházelo k hromadění vody a ještě na konci poslední doby ledové, kdy se začalo měnit klima na teplé a vlhké, zde bývalo rozsáhlé jezero, jehož hloubka nepřesahovala dva metry. Jak docházelo stále více k oteplování klimatu, jezero postupně zarůstalo vegetací, jejíž odumřelé zbytky se pod hladinou nerozkládaly ale za nepřístupu vzduchu docházelo k jejich zrašelení a hromadění ve vrstvách rašeliny. Tak došlo ke vzniku slatiny. Nic ale v

Jezero kolem roku 1750

přírodě nezůstává beze změny, proto později přičiněním člověka, který plochy slatiny odvodnil a kosil, došlo k vytvoření slatinných luk a podmáčených luk. Ještě ve třicátých letech, než byl vybudován středem bývalého jezera odvodňovací kanál zvaný Prostředňák, docházelo během deštivých období k zaplavení luk a vzniku obrovského jezera. Spolupůsobením člověka a přírody zde vzniklo během staletí jedinečné přírodní společenstvo, které je v současnosti chráněno státem. V osmdesátých letech zde byla zahájena těžba rašeliny, která však byla pro malou vydatnost vrstev a zejména díky přítomnosti řady vzácných živočišných druhů brzy zastavena. Byla zde vybudována vodní nádrž, která poškodila část biotopu navezením vytěžených usazenin na původní louky. Vzniklá nádrž trpí stejně jako celý původní biotop eutrofizací – zarůstáním a zanášením vodních ploch v důsledku bujení vegetace, způsobené splachem živin z okolních polí a zejména fosfáty, obsaženými v odpadních vodách, které jsou do vodotečí pravidelně vyplavovány z kanalizační sítě během silnějších dešťů. Eutrofizace je tak příčinou pozvolné změny druhové skladby lučního společenstva a vymizení původních druhů rostlin slatinných luk, které nesnáší vysoký obsah živin v půdě.

Přírodní památka Jezero chrání plochu bezmála osmi hektarů a byla vyhlášena 1. prosince 2000. Hlavním předmětem ochrany je snaha o zachování botanicky, zoologicky, krajinářsky i esteticky vel-

Volavka popelavá – *Ardea cinerea*

Volavka popelavá – *Ardea cinerea*

mi hodnotného komplexu pravidelně kosených vlhkých až mokrých luk, rákosin, porostů vysokých ostřic a mělké vodní nádrže. Lokalita je významná především z hlediska výskytu řady zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin. Ze silně ohrožených druhů to jsou ostřice odchylná (*Carex appropinquata*) a sevlák široolistý (*Sium latifolium*), z ohrožených druhů pak koromáč olešníkový (*Silaum silaus*), ostřice Hartmanova (*Carex hartmannii*), ptačinec bahenní (*Stellaria palustris*) a z ostatních vzácnějších rostlin ostřice dvouřadá (*Carex disticha*), ostřice pobřežní (*Carex riparia*), skřípínek jezerní (*Schoenoplectus lacustris*) a kozlík dvoudomý (*Valeriana dioica*). Z dalších významnějších druhů se na lokalitě vyskytuje kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*), suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*) vrba popelavá (*Salix cinerea*) či řasa parožnatka obecná (*Chara vulgaris*). Pozornost zasluhuje také výskyt spousty dalších druhů, jako jsou vstavačovité, vázaných právě na biotopy kosených vlhkých luk, kterých v dnešní krajině stále ubývá. Z druhů živočišných tento unikátní biotop obývají četné druhy obojživelníků, jako jsou skokan ostronosý (*Rana arvalis*), skokan štíhlý (*Rana dalmatina*), rosnička zelená (*Hyla arborea*), blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), čolek obecný (*Triturus vulgaris*), z plazů pak užovka obojková (*Natrix natrix*). V rybníčku zvaném Rašelina pak žije škeble rybničná (*Anodonta cygnea*). Stejně jako ostatní vodní společenstva v krajině i Jezero vyhledávají četné druhy vodního ptactva, jako jsou čáp bílý (*Ciconia ciconia*), volavka popelavá (*Ardea cinerea*), volavka bílá (*Casmerodius albus*), moták lužní (*Circus pygargus*) ad. Jedinou možností udržení lučního společenstva je jeho pravidelné sečení, aby nedošlo k náletu dřevin a vytvoření luhu.

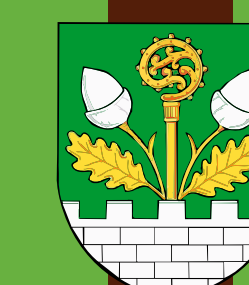
Jezero na leteckém snímku z roku 1953

Začátek trasy C
670 m

C 1. První
zemědělci **700 m**

C 6. Lovci od Jezera
700 m

Text a foto: Ing. Miroslav Blahušek, kresby: Alena Čepická, Karel Drchal, mapová díla: CENIA, © 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive / Military Archive, Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně, © Ministerstvo životního prostředí ČR, sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

C 8. U ZVONICE

Naše obec bohužel neoplývá bohatstvím historických památek, které by pro její občany byly zdrojem hrdosti a patriotizmu a které by se mohly těšit obdivu a zájmu turistů. Ba právě naopak – mnohé z nich nepřežily třicetiletou válku, jiné vpády Bočkajovců nebo kuruců, jiné padly za oběť obyčejné lidské hlouposti. Faktem je to, že většina obecních památek nepřečkala polovinu minulého století. Jedna z nejvýznamnějších pamětihodností, jakými se mohly Vacenovice kdy pyšnit, byla bezesporu zvonice, která stála po pravé straně cesty do Vracova vedle sochy Nejsvětější Trojice v místech, kde ve středověku bývala jakási rozšířená náves. Dnes po ní zůstal jen místní název U Zvonice a socha Nejsvětější Trojice, kterou nechali vedle zvonice postavit manželé Jakub a Anna Koutných v roce 1911.

Samotná zvonice ve Vacenovicích pak byla postavena roku 1775 a před vybudováním kostela byla největší a druhou nejstarší sakrální stavbou v obci. V kroměřížském archivu se dochoval vzácný dokument z roku 1775, obsahující účet za vybudování zvonice ve Vacenovicích:

Dáno za dva duby Melicharovi Výletov	4 zlaté	
Dáno za dovezení těch dubů	4 zlaté	
Dáno těm, co nakládali duby		45 krejcarů
Dáno zedníkům Františku Křížkovi a Tomáši Bábíkovi za 3 dni	5 zlatých	
Dáno tesařům Bímovi a Macháčkovi za osekání dubů za 2 dni	3 zlaté	20 krejcarů
Pěti nádeníkům za čtyři dni	10 zlatých	
Dáno item tesařům za vazbu	4 zlaté	20 krejcarů
Pokryvači Lukášovi Dobešovi	2 zlaté	
Za malování Krista	2 zlaté	
Za nový provaz ke zvonu		45 krejcarů
Za nové světlo	1 zlatý	10 krejcarů
Celkem stála zvonice	36 zlatých	40 krejcarů

Fotografie zvonice od Bedřicha Štíty z roku 1936

Sedmdesáti kilogramový zvon sv. Florián byl pro zvonici ulit v roce 1778 „na autraty obce Vacenovické“. Tento zvon pukl, proto byl v roce 1904 vyměněn za nový stejného jména a hmotnosti, který byl později přenesen na kostelní věž, kde je dodnes. Nese nápis „Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky lámu.“ 18.května roku 1947 byla zvonice prodána za 2500 Kčs Antonínu Šťastnému z č.p. 29, který ji téhož roku zboural. Údajným argumentem pro prodej a zbourání zvonice byla její nepotřebnost po vybudování kostela. Zrušením zvonice vznikla obci nenahraditelná kulturní ztráta. Již několikrát proběhla v obecním zastupitelstvu diskuze o možné obnově této dominanty dolní části obce, zatím se však projekt nesetkal se širší podporou ze strany občanů.

Pohled ze školy na Dolní konec se zvonicí kolem roku 1930

zvonice ve Vacenovicích s částí domků po levé straně

Zvonice s okolními domy – kresba František Chvostal kolem roku 1915

Text : Ing.Miroslav Blahušek, fotografie z archivu autora, zdroj : Vojtěch Holcman, Vincenc Profota, Antonín Uherek
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

C 6. Lovci od jezera
1000 m

Začátek trasy C
400 m

A 13. Doba železná
1750 m

